

VYHLÁSENIE IFLA O OTVORENOM PRÍSTUPE K VEDECKEJ A ODBORNEJ LITERATÚRE A VÝSKUMNEJ DOKUMENTÁCII

© Copyright: International Federation of Library Associations and Institutions, 2003
Povolenie IFLA pre Spolok slovenských knihovníkov – Slovak Librarians Association
Preklad: Ing. Silvia Stasselová, 2008
Realizované s finančnou podporou Ministerstva kultúry Slovenskej republiky

Medzinárodná federácia knižničných asociácií a inštitúcií (*The International Federation of Library Associations and Institutions*, IFLA) sa zaväzuje zabezpečiť čo najširší prístup k informáciám pre všetkých ľudí v súlade s princípmi vyjadrenými v *Glasgowskej deklarácii o knižniciach, informačných službách a intelektuálnej slobode*.

IFLA uznáva, že vedecké objavovanie, vedecké dokazovanie, spracovanie a využívanie výskumu vo všetkých oblastiach prinášajú pokrok, trvalú udržateľnosť a ľudskú prosperitu. Hodnotenie vedeckej a odbornej literatúry je významným prvkom v procese vedy a výskumu. Je podložené širokou škálou výskumnej dokumentácie, ktorá zahŕňa preprinty, technické správy a výskumné dáta.

IFLA vyhlasuje, že celosvetová sieť knižničných a informačných služieb poskytuje prístup k predchádzajúcej, súčasnej a pripravovanej vedeckej a odbornej literatúre a výskumnej dokumentácii; zabezpečuje ich uchovávanie, pomáha používateľom pri ich vyhľadávaní a využívaní a ponúka vzdelávacie programy umožňujúce zvyšovať informačnú gramotnosť v celoživotnom vzdelávaní.

IFLA vyhlasuje, že otvorený prístup k vedeckej a odbornej literatúre a výskumnej dokumentácii má zásadný význam pre lepšie chápanie nášho sveta, hľadanie riešení globálnych problémov a najmä pre zníženie nerovnosti v prístupe k informáciám.

Otvorený prístup zaručuje integritu systému vedeckej komunikácie tým, že vedecké a výskumné poznatky dáva k dispozícii na neobmedzené skúmanie a v prípade potreby na nové spracovanie alebo vyvrátenie.

IFLA uznáva dôležitú úlohu všetkých strán zúčastnených na zaznamenávaní a šírení výskumu, vrátane autorov, redaktorov, vydavateľov, knižníc a inštitúcií, a v záujme zabezpečenia čo najširšej dostupnosti vedeckej a od-

bornej literatúry a výskumnej dokumentácie obhajuje prijatie týchto zásad otvoreného prístupu:

1. Priznanie a ochrana morálnych práv autora, najmä práva na prisúdenie autorstva a práva na integritu.
2. Zavedenie systému účinnej kontroly na zabezpečenie kvality vedeckej literatúry, bez ohľadu na spôsob jej zverejnenia.
3. Rezolútny nesúhlas s akoukoľvek vládnu, komerčnou alebo inštitucionálnou cenzúrou publikácií z oblasti vedy a výskumu.
4. Uplatnenie verejného vlastníctva na celú vedeckú a odbornú literatúru a výskumnú dokumentáciu po uplynutí lehoty ochrany autorských práv podľa platných právnych predpisov. Táto ochranná lehota by mala byť obmedzená na primeraný čas a mali by byť prijaté opatrenia na zamedzenie technologických prekážok a iných obmedzení s cieľom uľahčiť prístup vedeckým pracovníkom a širokej verejnosti v období ochrany.
5. Realizácia opatrení na odstránenie nerovnakého prístupu k informáciám vytvorením možností publikovať kvalitnú vedeckú a odbornú literatúru a výskumnú dokumentáciu aj znevýhodneným vedcom a výskumníkom a zároveň zabezpečiť efektívny a cenovo dostupný prístup pre obyvateľov rozvojových krajín a všetkých znevýhodnených vrátane zdravotne postihnutých.
6. Podpora spoločných iniciatív na vytvorenie trvalo udržateľných vydavateľských modelov s otvoreným prístupom a prostriedkov vrátane stimulov, ktoré vedú napríklad k odstráneniu zmluvných prekážok, brániacich autorom, aby vedeckú a odbornú literatúru a výskumnú dokumentáciu sprístupňovali bez poplatkov.
7. Zavádzanie legislatívnych, zmluvných a technických mechanizmov na zabezpečenie uchovávanie a trvalej dostupnosti, použiteľnosti a autenticity všetkej vedeckej a odbornej literatúry a výskumnej dokumentácie.

Toto vyhlásenie bolo prijaté Správnou radou IFLA v Haagu dňa 5. decembra 2003

DEFINÍCIA PUBLIKÁCIE S OTVORENÝM PRÍSTUPOM

Publikácia s otvoreným prístupom by mala spĺňať tieto dve podmienky:

1. Autor (autori) a držiteľ (držitel) autorských práv udeľuje (udeľujú) všetkým používateľom bezplatné, neodvolateľné, celosvetové a časovo neobmedzené (počas celej lehoty ochrany autorských práv) právo prístupu a oprávnenie kopírovať, používať, distribuovať, predviesť a zobrazovať dielo verejne a tvoriť a distribuovať odvodené diela na ľubovoľnom digitálnom médiu a na primerané použitie, a to za predpokladu riadneho prisudzovania autorstva, rovnako ako právo na vyhotovenie malého počtu výtlačkov pre svoju osobnú potrebu.
2. Kompletná verzia diela a všetky doplnkové materiály vrátane kópie povolenia je bezprostredne po prvom zverejnení archivovaná vo vhodnom štandardnom elektronickom formáte najmenej v jednom online repositári, ktorý spravuje akademická inštitúcia, vedecká spoločnosť, vládna agentúra alebo iná dobre fungujúca organizácia, ktorá sa snaží zabezpečiť otvorený prístup, neobmedzenú distribúciu, interoperabilitu a dlhodobé archivovanie.

Publikácia s otvoreným prístupom spĺňa vlastnosti, ktoré sa viažu na jednotlivé dielo, ale nemusia sa nevyhnutne viazať na časopisy alebo na vydavateľstvá.

Zásady prijaté akademickou obcou, skôr než znenie autorského zákona, budú aj naďalej poskytovať mechanizmy na uplatňovanie náležitého prisudzovania autorstva a zodpovedné využívanie publikovaného diela, ako je to v súčasnosti.

Táto definícia publikácie s otvoreným prístupom bola prevzatá z *Vyhlásenia o postoji Wellcome Trust k podpore otvoreného publikovania* a vychádza z definície sformulovanej delegátmi podujatia s ústrednou témou otvoreného publikovania, ktoré zvolal Lekársky inštitút Howarda Hughesa (*Howard Hughes Medical Institute, HHMI*) v júli 2003.

SÚVISIACE DOKUMENTY

Tlačová správa: IFLA podporuje hnutie otvoreného prístupu. Glasgowská deklarácia o knižniciach, informačných službách a intelektuálnej slobode.
Vyhlásenie o postoji Wellcome Trust k podpore otvoreného publikovania.

ĎAKUJEME...

Dve významné jubileá, pracovné a životné, si **PhDr. Marta Žilová**, bývalá riaditeľka Slovenskej lekárskej knižnice v Bratislave, pripomenie už ako čerstvá dôchodkyňa – seniorka, keď s ňou bol k 30. aprílu 2012 ukončený pracovný pomer.

PhDr. Marta Žilová pracovala v Slovenskej lekárskej knižnici od roku 1988, vo funkcii riaditeľky od roku 1992. Riaditeľkou sa stala vo veľmi zložitom a pohnutom období, ktoré bolo poznamenané niekoľkonásobným sťahovaním pracovných i skladových priestorov, obhájením funkcie, ako aj samotnej existencie knižnice ako ústredného knižnično-informačného pracoviska v rámci viacerých organizačných zmien. Pod jej vedením sa úspešne začala automatizácia knižničných činností, knižnica sa zapájala do mnohých národných projektov, vytvorili sa podmienky pre členstvo v konzorciách, knižnica nadviazala medzinárodné kontakty. Významným medzníkom v činnosti knižnice bolo získanie a pridelenie samostatnej vlastnej budovy, čím sa úspešne zavŕšilo vyše 50-ročné úsilie o dôstojné umiestnenie odborných oddelení knižnice „pod jednou strechou“.

Popri plnení svojich pracovných povinností aktívne pôsobila v orgánoch Slovenskej asociácie knižníc, Spolku slovenských knihovníkov, ako členka Ústrednej knižničnej rady, členka redakčných rád odborných medicínskych periodík atď. Z jej iniciatívy sa založilo občianske združenie MEDLIB, ktoré za osem rokov svojej činnosti nielen svojimi aktivitami, ale najmä finančnými dotáciami prispievalo na nákup odbornej medicínskej literatúry pre knižnicu.

Právom jej patrí Ocenenie *Osobnosť slovenského knihovníctva*, ktoré Marte Žilovej udelil za mimoriadny celoživotný prínos pre slovenské knihovníctvo a osobitne za ľudský prístup Spolok slovenských knihovníkov – krajinská pobočka Bratislavského kraja.

Jej celoživotné pracovné motto „sme tu pre vás“ bude pre pracovníkov knižnice naďalej zaväzujúce.

Kolektív pracovníkov Slovenskej lekárskej knižnice v Bratislave aj touto cestou ďakuje bývalej pani riaditeľke za všetko, čo pre knižnicu a jej pracovníkov urobila, za jej vysoko odborný prístup k riešeniu pracovných činností, ľudský rozmer, ochotu a nezištnú pomoc. Ďakujeme.

Kolektív pracovníkov Slovenskej lekárskej knižnice